

מקורות לשיעור על קרב שאול בעמק יזרעאל/ יצחק מייטליס

1. תחותמס השלישי

לאחר כיבוש מגידו על ידי תחותמס השלישי כתב מלך זה: "כעת חולקו השדות בתור חלקות והפקדו ביד המפקחים של ארמון המלך כדי לקצור את תבואתן. רשימת התבואה אשר הובאה להוד מלכותו מן החלקות של מגידו 207300 שקי תבואה..."

2. מכתב 365 ממכתבי אל עמארנה מברדיה מלך מגידו למלך מצרים

אל ה[מלך], אדוני, ו[שמ]שי, אמור: כה (אמר) ברדי העבד הכן של המלך לרגלי המלך, אדוני, ושמשי שבע ושבעתיים אני נופל! ידע נא המלך על עבדו ועל עירו. הנה אנוכי בעצמי חורשה (שדות) בשונם וכן אני בעצמי מוביל אנשי מס (עובד)! אך, ראה, הנציבים אשר איתי אינם עושים כמוני ואינם מעבדים את חלקם בשונם ואינם מובילים אנשי מס (עובד)!"

3. "ויהי גבולם יזרעאלה והפסולת ושונם" (יהושע י"ט, יח)

4. הקרב ביזרעאל

שמואל א פרק כח

א ויהי, בימים ההם, ויקבצו פלשתים את-מחניהם לצבא, להלחם בישראל; ויאמר אכיש, אל-דוד, ידע תדע כי אתי תצא במחנה, אתה ואנשיך. ב ויאמר דוד, אל-אכיש, לכן אתה תדע, את אשר-יעשה עבדך; ויאמר אכיש, אל-דוד, לכן שמר לראשי אשימך, כל-הימים. ג ושמואל מת--ויספדו-לו כל-ישראל, ויקברהו ברמה ובעירו; ושואל, הסיר האבות ואת-הידענים--מהארץ. ד ויקבצו פלשתים, ויבאו ויחנו בשונם; ויקבץ שאול את-כל-ישראל, ויחנו בגלבוע. ה וירא שאול, את-מחנה פלשתים; וירא, ויחרד לבו מאד. ו ושאל שאול ביהוה, ולא ענהו יהוה--גם בחלמות גם באורים, גם בנביאים. ז ויאמר שאול לעבדיו, בקשו-לי אשת בעלת-אוב, ואלכה אליה, ואדרשה-בה; ויאמרו עבדיו אליו, הנה אשת בעלת-אוב בעין דור. ח ויתחפש שאול, וילבש בגדים אחרים, וילך הוא ושני אנשים עמו, ויבאו אל-האשה לילה; ויאמר, קסומי- (קסמי-) נא לי באוב, והעלי לי, את אשר-אמר אליך. ט ויאמר שמואל אל-שאול, למה הרגזתני להעלות אתי; ויאמר שאול צר-לי מאד ופלשתים נלחמים בי, ואלהים סר מעלי ולא-ענני עוד גם ביד-הנביאים גם-בחלמות, ואקרא לך, להודיעני מה אעשה. טז ויאמר שמואל, ולמה תשאלני: ויהוה סר מעליך, ויהי ערך. יז ויעש יהוה לו, כאשר דבר בידך; ויקרע יהוה את-הממלכה מיך, ויתנה לרעה לדוד. יח כאשר לא-שמעת בקול יהוה, ולא-עשית חרון-אפו בעמלק; על-כן הדבר הזה, עשה-לך יהוה היום הזה. יט ויתן יהוה גם את-ישראל עמך, ביד-פלשתים, ומחר, אתה ובניך עמי; גם את-מחנה ישראל, יתן יהוה ביד-פלשתים כה ותגש לפני-שאול ולפני עבדיו, ויאכלו; ויקמו וילכו, בלילה ההוא.

שמואל א פרק כט

א ויקבצו פלשתים את-כל-מחניהם, אפקה; וישראל חנים, בעין אשר ביזרעאל. ב וסרני פלשתים עברים, למאות ולא לפים; ודוד ואנשיו, עברים באחרונה--עם-אכיש. ג ויאמרו שרי פלשתים, מה העברים האלה; ויאמר אכיש אל-שרי פלשתים, הלוא-זה דוד עבד שאול מלך-ישראל אשר היה אתי זה ימים או-זה שנים, ולא-מצאתי בו מאומה, מיזם נפלו עד-היום הזה.

יא וישכם דוד הוא ואנשיו, ללכת בבקר, לשוב, אל-ארץ פלשתים; ופלשתים, עלו יזרעאל.

פרק לא

ופלשתים, נלחמים בישראל; ויגשו אנשי ישראל, מפני פלשתים, ויפלו חללים, בהר הגלבוע. ב וידבקו פלשתים, את-שאול ואת-בניו; ויפו פלשתים, את-הוונתן ואת-אבינדב ואת-מלכישוע--בני שאול. ג ותקבד המלחמה אל-שאול, וימצאהו המורים אנשים בקשת; ויחל מאד, מהמורים. ד ויאמר שאול לנשא כליו שלף חרבך ודקרני בה, פן-יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו-בי, ולא אבה נשא כליו, כי ירא מאד; ויקח שאול את-החרב, ויפל עליה. ז ויראו אנשי-ישראל אשר-בעבר העמק ואשר

בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן, כִּי-נָסוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל, וְכִי-מָתוּ, שְׂאוֹל וּבְנָיו; וַיַּעֲזְבוּ אֶת-הָעָרִים, וַיָּנֹסוּ, וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים, וַיֵּשְׁבוּ בָהֶן.

ח וְהִי, מִמַּחֲרַת, וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים, לִפְשֵׁט אֶת-הַחֲלָלִים; וַיִּמְצְאוּ אֶת-שְׂאוֹל וְאֶת-שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו, נִפְלִים בְּהַר הַגִּלְבַּע. ט וַיִּכְרְתוּ, אֶת-רָאשָׁו, וַיִּפְשְׁטוּ, אֶת-כְּלָיו; וַיִּשְׁלְחוּ בְּאֶרֶץ-פְּלִשְׁתִּים סָבִיב, לְבָשָׂר בֵּית עֶצְבֵיהֶם-- וְאֶת-הָעַם. י וַיִּשְׁימוּ, אֶת-כְּלָיו, בֵּית, עֲשָׂתֹרוֹת; וְאֶת-גֹּיְתוֹ, תִקְעוּ, בְּחֹמֹת, בֵּית שָׁן. יא וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי, יִשְׂרָאֵל וַיִּבְרַח גִּלְיָד, אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂו פְּלִשְׁתִּים, לְשְׂאוֹל. יב וַיִּקְוֹמוּ כָל-אִישׁ חֵיל, וַיִּלְכּוּ כָל-הַלַּיְלָה, וַיִּקְחוּ אֶת-גֹּיְתֵי שְׂאוֹל וְאֶת גֹּיְתֵי בָנָיו, מִחֹמֹת בֵּית שָׁן; וַיָּבֹאוּ יְבֹשָׁה, וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם שֵׁם. יג וַיִּקְחוּ, אֶת-עֶצְמֹתֵיהֶם, וַיִּקְבְּרוּ תַחַת-הָאֲשֵׁל, בְּיַבְשָׁה; וַיִּצְמוּ, שְׁבַעַת יָמִים.

גדעון

5. שופטים פרק ו

לג וְכָל-מִדְּבַן וְעַמְלֵק וּבְנֵי-קְדָם, נֶאֱסָפוּ יַחְדָּו; וַיַּעֲבְרוּ וַיַּחֲנוּ, בְּעַמְמַק יִזְרְעֵאל. לד וְרוּחַ יְהוָה, לָבָשָׁה אֶת-גְּדֵעוֹן; וַיִּתְקַע, בְּשׁוֹפָר, וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר, אַחֲרָיו. לה וּמַלְאָכִים שָׁלַח בְּכָל-מְנַשָּׁה, וַיִּזְעַק גַּם-הוּא אַחֲרָיו; וּמַלְאָכִים שָׁלַח, בְּאֲשֶׁר וּבְזַבְלוֹן וּבְנַפְתָּלִי, וַיַּעֲלוּ, לְקִרְיַת־עַמְמַק.

שופטים פרק ז

א וַיִּשְׁכַּם יִרְבֵּעֵל הוּא גְדֵעוֹן, וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ, וַיַּחֲנוּ, עַל-עֵין חֶרֶד; וּמַחֲנֵה מִדְּבַן הָיָה-לוֹ מִצְפּוֹן, מִגְּבַעַת הַמּוֹרָה בְּעַמְמַק.

וְהִי, בְּלִילָה הַהוּא, וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה, קוּם רֵד בְּמַחֲנֵה: כִּי נִתְּתִיו, בְּיָדְךָ... וַיִּרַץ כָּל-הַמַּחֲנֵה וַיָּרִיעוּ, וַיִּנְיֹסוּ (וַיָּנֹסוּ).

6. הקרבות ביזרעאל

שאל	גדעון
ישראל בעין חרוד, פלשתים בגבעת המורה	ישראל בעין חרוד, פלשתים בגבעת המורה
ישראל בעין יזרעאל, פלשתים בשונם	300 לוחמים
"ויקבוץ שאול את כל ישראל"	מסע לילי, חוצה עמק יזרעאל למחנה פלשתים בגבעת המורה
מסע לילי, חוצה עמק יזרעאל לעין דור	רוח ה' לבשה את גדעון
אלוקים סר מעליו	וישב, אל-מחנה ישראל
וילכו בלילה ההוא	נעזר בחלום של המדייני
לא מצליח להיעזר בחלומות ופונה לבעלת האוב	וינסו (המדיינים)
וינסו (עם ישראל)	

מסקנות אופרטיביות

ויחל מאוד מן היראים: "ויאמר ללמד את בני יהודה קשת הגנה כתובה על ספר הישר" (שמואל ב, א, יט). רש"י: "מעשה שנפלו גבורי ישראל צריכים בני יהודה ללמדם מלחמה ולמשך בקשת".

רלב"ג: "בעבור שראה כי מיתת שאול הייתה בסבת יראתו מהמורים בקשת ולא היו בישראל מי שיהיה בקיא, אמר דוד ללמד את בני יהודה קשת כי הוא מהנבחרים שבכלי המלחמה".